

1. La creació del Parc Natural del Montseny

L'originalitat paisatgística i les riqueses natural i cultural del Montseny van propiciar, al llarg dels segles XIX i XX, diverses iniciatives orientades a garantir-ne la preservació. De fet, la idea d'atorgar al Montseny alguna figura de protecció es cova des del final del segle XIX, de mans dels primers excursionistes de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (ACEC) i dels intel·lectuals, polítics i científics del noucentisme. A destacar, entre molts, els noms de Jaume Bofill i Mates, Pius Font i Quer o Ignasi de Sagarra. D'aquestes iniciatives en són remarcables les següents:

- L'any 1911 té lloc el I Congrés de l'Excursionisme Català, organitzat per un seguit d'entitats molt vinculades amb el Montseny, entre les quals es compta el Centre Excursionista de Catalunya, hereu directe de l'ACEC.
- L'any 1914, el diputat de la Lliga Regionalista Lluís Duran i Ventosa presenta una moció al Ple de la Diputació de Barcelona sobre els camins del Montseny.
- L'any 1922 el diputat i poeta Jaume Bofill i Mates presenta una moció sobre "El Montseny, Parc Natural de Catalunya" al Ple de la Mancomunitat de Catalunya.
- L'any 1928, diverses iniciatives deriven en la creació del Patronat de la Muntanya del Montseny que, sense desenvolupar una gran activitat, té però en el seu haver el mèrit d'haver evitat, en la dècada de 1960, la urbanització de la vall de Santa Fe i el vessant solell del turó de l'Home. Alfons XIII signa un reial decret que garantia la protecció de les zones del Montseny situades per sobre dels 800 m.
- El massís també s'inclouia en la xarxa d'espais naturals projectada pel Regional Planning de la Generalitat de 1932, obra dels germans Nicolau i Santiago Rubió i Tudurí.
- El mes de juliol de 1977 s'aprova el Pla especial del parc, sota el paraigües de la legislació urbanística vigent. El Pla especial va ser promogut per la Diputació de Barcelona i aprovat pel Ple d'aquesta corporació. Més tard, i atès que l'àmbit del Montseny es circumscriu també a la província de Girona, el mes de gener de 1978, el Ple de la Diputació de Girona va aprovar el Pla especial per al seu àmbit territorial. L'objectiu fonamental d'aquests plans consistia en establir una normativa que garantís la conservació dels sistemes naturals i regulés les activitats humanes dins de l'espai.

- L'abril de 1987 el Montseny és declarat parc natural a l'empar de la Llei d'Espais Naturals del Parlament de Catalunya.
- Des de l'any 1978 el Parc Natural del Montseny forma part de la xarxa de reserves de la biosfera promoguda pel Programa MAB (Man & Biosphere) de la Unesco.
- Des de 1987, el Parc Natural del Montseny està agermanat amb el Parc National des Cévennes (França) i, des de 1994, amb el Parque Internacional de La Amistad (Costa Rica - Panamà), ambdós declarats també reserves de la biosfera pel programa MAB.
- L'any 1994 es van organitzar un seguit de taules rodones i debats que, sota el nom genèric de "El Montseny i el futur", volien aplegar les diferents opinions dels col·lectius socials i econòmics que operen en el massís. Les conclusions dels debats han estat incorporades en la revisió del Pla especial del Parc Natural del Montseny (2006). La nova revisió incorpora nous instruments i plans d'ús públic i gestió.
- Finalment, cal ressenyar que l'any 2004 el parc natural ha rebut la certificació de qualitat dels seus equipaments i serveis d'ús públic, aprovada per l'Institut de la Qualitat Turística Espanyola.

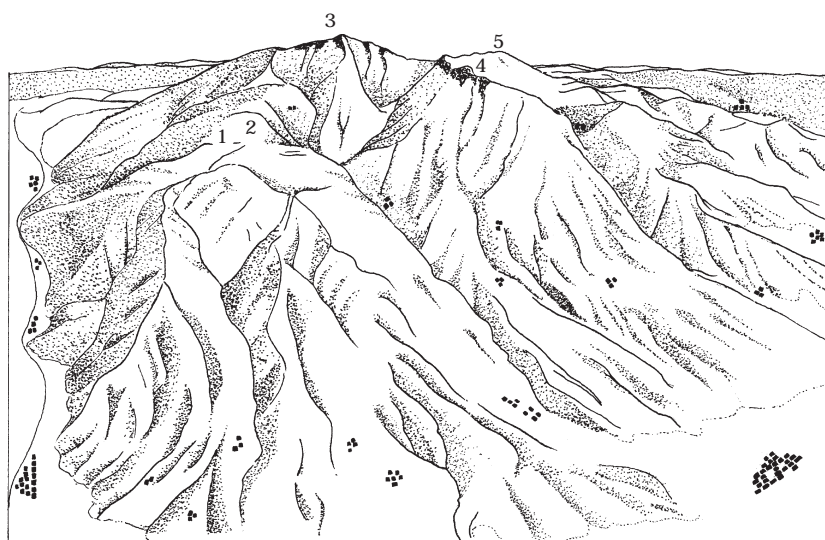
El Pla especial del Parc Natural del Montseny es marca tres grans objectius:

- Preservar i valorar el patrimoni natural i cultural.
- Afavorir un desenvolupament econòmic...compatible amb la dinàmica dels sistemes naturals i la qualitat dels paisatges.
- Ordenar i garantir l'ús social de la muntanya.

En particular, aquest darrer objectiu hi ha inspirat el desenvolupament de tot un seguit d'equipaments i instal·lacions destinades a promocionar un ús públic del parc en sintonia amb els actuals criteris de sostenibilitat. Aquests centres estan orientats, bàsicament, a la gestió de l'espai, a la informació del públic, a la recerca científica i a l'educació ambiental. La relació d'aquests equipaments es detalla a l'apartat 2.12.

2. La situació geogràfica i el relleu

El massís del Montseny ocupa una superfície de 30.120 hectàrees. Forma part de la serralada Prelitoral Catalana. El turó de l'Home, amb 1.706 m d'alçada, és el sostre del Montseny i de tota la serralada Prelitoral. També hi destaquen els cims de les Agudes (1.706 m) i del Matagalls (1.697 m), i l'altiplà de la Calma, que assoleix el seu punt més alt en el puig Drau (1.344 m).

1. Altiplà de la Calma
2. Puig Drau
3. Matagalls
4. Turó de l'Home
5. Les Agudes

Pòster panoràmic (1)

Els límits geogràfics del parc són, a grans trets, la riera d'Arbúcies (a l'est), els cursos alts de la riera Major i del riu Gurri (al nord), el riu Congost (a l'oest) i la plana vallesana (al sud). L'espai es distribueix entre tres comarques i divuit municipis, de la forma següent:

LA SELVA: Arbúcies, Breda, Riells i Viabrea i Sant Feliu de Buixalleu.

OSONA: el Brull, Seva i Viladrau.

VALLÈS ORIENTAL: Aiguafreda, Campins, Cànoves i Samalús, Figaró-Montmany, Fogars de Montclús, Gualba, la Garriga, Montseny, Sant Esteve de Palautordera, Sant Pere de Vilamajor i Tagamanent.

Com a anècdota, acabarem dient que el Montseny ha estat punt de partió dels bisbats de Vic, Girona i Barcelona. Diuen que la taula dels Tres Bisbes, al coll de Sant Marçal, permetia als tres prelatos reunir-se sense abandonar les diòcesis respectives. La curiositat serveix de metàfora per copsar de forma esquemàtica la geografia del Montseny: les tres comarques que fan part del massís: Osona, la Selva i el Vallès oriental; les tres subunitats geogràfiques que es poden diferenciar al Montseny: la del Matagalls, la del turó de l'Home i la de la Calma; i, també, les tres conques a les quals tributen les aigües del massís: la del Ter, la de la Tordera i la del Congost.

3. La geologia i la litologia

El massís del Montseny és constituït per materials geològics molt diversos, i per bé que hi predominen els de caràcter intrusiu i metamòrfic, també hi són presents els de tipus sedimentari.

Així, trobem roques intrusives, com ara el granit, les aplites i els pòrfirs, al vessant oriental, des de Viladrau fins a Gualba de Dalt. En aquestes zones, es troben minerals preciosos, com per exemple els cristalls de fluorites, de quars i d'ametistes (que és una variant del quars), circumstància que va inspirar el títol de la novel·la de Jaume Bofill i Mates, Guerau de Liost, *La muntanya d'ametistes* (1908).

Els materials metamòrfics, com ara els esquists, que es reconeixen per la seva estructura laminar, són freqüents a les Agudes, a la vall de la Tordera, al Matagalls, al pla de la Calma i al Figaró.

Les roques d'origen sedimentari, concretament els gresos i les argiles rogenques, els trobem a la Calma, cap al Congost. En aquesta zona també hi abunden les calcàries, com per exemple les que formen el turó de Tagamanent i els cingles del Congost. Al vessant occidental, cap a la Plana de Vic, hi predominen materials sedimentaris tous i blavosos, les anomenades margues. Finalment, a la depressió del Vallès s'hi han anat dipositant sorres i argiles rogenques, així com còdols de granit i d'esquists procedents de l'erosió de les muntanyes de l'entorn.

En aquests materials sedimentaris s'hi poden trobar restes fossilitzades. El fòssil més important que s'ha descobert al Montseny, al Pla de la Calma, és d'un amfibi urodel de més d'un metre de llargada anomenat labirintodont, que va viure en l'època del Triàsic, fa més de 200 milions d'anys.

4. El clima

El Montseny està situat a la regió climàtica mediterrània, que es caracteritza per hiverns suaus i estius secs i calorosos, amb pluges moderades a la primavera i a la tardor.

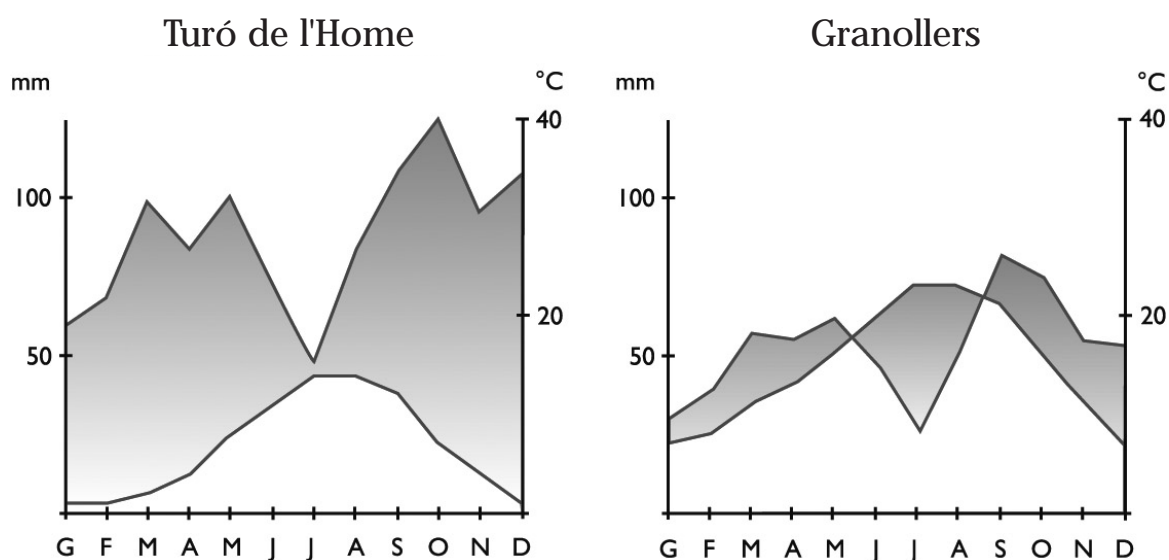
Tanmateix, el gradient altitudinal i l'orografia provoquen diferències climàtiques significatives. A grans trets, al massís es poden diferenciar dos tipus de clima: el mediterrani, propi de les parts baixes de la muntanya, i l'atlàntic, que correspon a les parts més altes, on les temperatures són més baixes i, sobretot, els nivells d'humitat més alts. Per al visitant, aquesta diversitat climàtica es tradueix en una diferència perceptible de paisatges: els mediterranis corresponen al verd fosc de l'alzinar, mentre que els atlàntics són d'un verd més tendre o, cap a la tardor, de colors ocres, grocs o vermellorsos.

En aquesta descripció cal afegir alguns fenòmens locals però importants. Així, per exemple, l'aire provinent del mediterrani i carregat d'humitat, origina boires que s'endinsen en les valls del Montseny, especialment en les orientades al sud-est, com ara la vall de Santa Fe. Aquestes boires de marinada, que sovint es formen al migdia de les tardes caloroses i seques de l'estiu, expliquen en bona part la gran extensió que assoleix la fageda en aquesta vall. Les boires aporten humitat, però sobretot eviten la pèrdua d'aigua que pateix el faig a través de les fulles en condicions d'insolació forta.

D'altra banda, les inversions tèrmiques són freqüents a les planes que envolten el Montseny, especialment a la plana de Vic, però també al Vallès. Durant una inversió tèrmica, la temperatura arran de superfície és inferior a la registrada en indrets més alts de la muntanya. Aquestes baixes temperatures de la plana contribueixen a retenir les anomenades boires baixes, que s'hi poden mantenir durant d'uns quants dies.

Al parc natural, les nevades, tot i que habituals, són molt irregulars en el temps, com també ho és la quantitat de neu caiguda, que només es manté durant cert temps als racons obacs de les parts més altes.

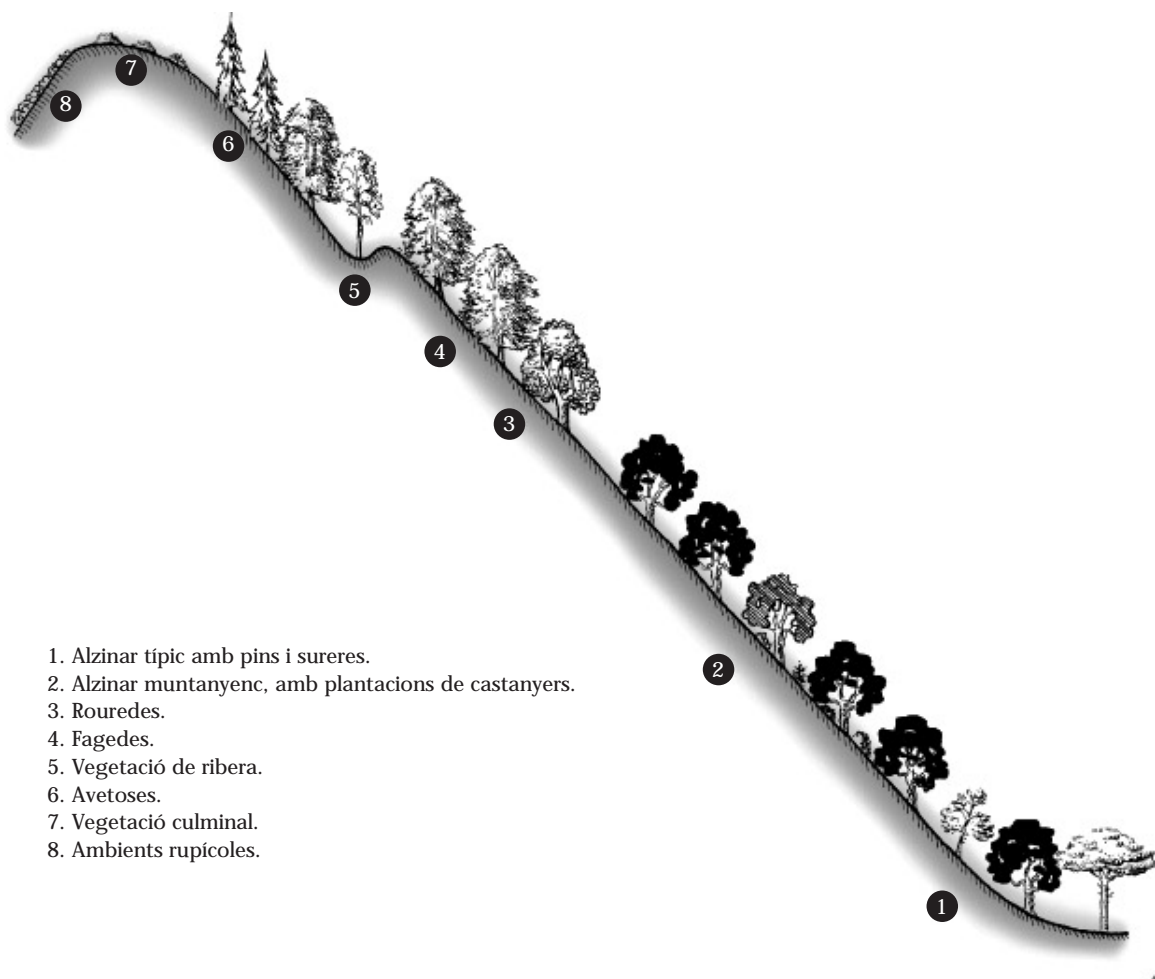
En resum, podem dir que al massís presenta un clima mediterrani típic (hiverns temperats, eixut estival, precipitacions anuals de l'ordre de 800 mm) fins a altituds no superiors als 1.000 m. Per sobre d'aquesta cota trobem climes amb caràcter més atlàntic (hiverns més freds, estius subhumits, precipitacions superiors als 800 mm). Finalment, a les àrees culminals, per sobre dels 1.600 m, trobem trets dels climes subalpins, amb forts vents, hiverns freds i precipitacions més abundants. Aquesta variació climàtica queda ben palesa en els diagrames ombrotèrmics d'aquesta pàgina, corresponents al turó de l'Home i la plana del Vallès (Granollers). La corba superior representa la precipitació (corresponent a l'eix d'abscisses esquerre, en mm), i la inferior la temperatura (corresponent a l'eix d'abscisses dret, en °C). Sobre l'eix d'ordenades hi ha els mesos de l'any. L'àrea entre les corbes indica un nivell suficient d'humitat per a la vegetació. En canvi, quan la corba de temperatures supera a la de precipitacions, cosa que succeeix durant els mesos d'estiu, es produeix un dèficit d'humitat.

Diagrames ombrotèrmics

5. La vegetació

Les variacions d'humitat i temperatura que, al Montseny, es produeixen amb l'alçada, fan que la vegetació s'hi distribueixi en anelles que envolten el massís a diferents altituds. És el que els biòlegs anomenen pisos o estatges de vegetació. Aquesta disposició, però, no és estricta. Diferents factors com l'exposició solar, el relleu, el substrat rocós o la proximitat d'aigua, matisen la distribució de la vegetació. En pocs quilòmetres podem copsar uns canvis de paisatge similars als que s'esdevenen entre les regions mediterrània, centreeuropea (o eurosiberiana) i alpina (o boreoalpina). En total, al Parc Natural del Montseny s'hi ha trobat unes 1.500 espècies de plantes vasculares*. Aquesta successió de comunitats vegetals en alçada, és a dir, en estatges de vegetació, es pot observar a l'esquema següent**:

* Per a un coneixement més concret sobre les espècies botàniques del massís, es poden consultar la col·lecció de cartells de flora i fauna del Parc Natural del Montseny editada per la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona.

** Extret de: Luna, G; Melero, J. (coordinadors): *Parc Natural del Montseny. Reserva de la Biosfera*. Col·lecció Guies dels Parcs. Pàgines 20-21. Barcelona, Diputació de Barcelona, 2000.

Com a norma general, Les comunitats vegetals que hi podem trobar al Parc Natural del Montseny són les següents:

L'alzinar típic, les suredes i les pinedes:

L'alzinar típic mediterrani és un bosc dens, sempre verd, amb un sotabosc dens format per arbustos i lianes com ara el marfull, l'arboç, l'aladern, l'arítjol, el galzeran i l'esperguera. S'estén, sobretot, sobre els vessants orientals del Montseny. Els boscos d'alzines sureres ocupen poca extensió, en els indrets més solells i secs del massís. El sotabosc és aclarit periòdicament, per facilitar el procés d'extracció del suro. Al sotabosc hi predominen els brucs i les estepes. En algunes zones baixes, l'activitat humana tradicional ha afavorit l'aparició de pins blancs i pins pinyers, que sovint conviuen amb les alzines. Cal esmentar també que a les parts més baixes del massís s'han introduït petites plantacions d'arbres exòtics, com ara l'avet de Douglass, el cedre de l'Atlas o la pinassa, etc.

L'alzinar muntanyenc:

Per sobre de l'alzinar mediterrani, hi trobem l'alzinar muntanyenc. És el bosc més estès al massís. Es caracteritza per un sotabosc més pobre en arbusts i més ric en herbes, com ara la viola boscana, la falzia negra, el te de bosc, la maduixera i el fenàs de bosc. A les vores dels camins sovint hi trobem arbustos i lianes com l'esbarzer o el ginestell.

Les rouredes:

Els roures formen petits boscos a diferents racons del Montseny, ja que els camps de conreu, les pastures i les plantacions d'arbres n'han reduït l'extensió. Hi predominen el roure martinenc i el roure de fulla gran. El roure martinenc forma rouredes extenses entre Viladrau i Seva, sovint barrejat amb pins. També se'l pot trobar a l'estatge de l'alzinar, formant boscos mixtos. El roure de fulla gran creix entre els 900 i els 1.100 metres d'alçada, formant bosquines a les valls de la Tordera i de les rieres de Gualba, Breda i Arbúcies. És un arbre que requereix millor sòl i més humitat que el roure martinenc.

Les castanyedes:

El castanyer és un arbre originari de la mediterrània oriental que l'home va introduir al Montseny fa molts segles. S'ha adaptat molt bé als vessants ombrívols i frescals, on forma petits boscos. Tradicionalment l'arbre s'ha conreat en dues modalitats. Del bosc tradicional, anomenat bosc gros, format per arbres grans, se n'explotava la fusta i la castanya. El bosc menut, en canvi, és el resultat del rebrot de les soques en tanyes alts i prims, les perxades, que s'utilitzaven per a la construcció de bocois. Aquest bosc menut és, amb diferència, el més abundant al parc. Les perxes tenen molts usos diferents, alguns gairebé en desús avui. La flexibilitat de la fusta permet fabricar bótes, caixes per contenir peix salat, bastons, mànecs d'eines, mobles, etc. Actualment, les castanyedes de Catalunya es troben molt afectades per les malalties fúngiques del xancre i la tinta. Per això, en alguns indrets es tendeix a substituir-les per plantacions de coníferes o per fagedes.

La fageda:

Després de l'alzina, el faig és l'arbre més estès del parc natural. La fageda necessita un ambient sempre humit i al massís pot viure gràcies a les boires de marinada. A causa de l'escassa llum que deixa passar el brançam hi trobem un sotabosc limitat, representat per espècies com ara el boix grèvol, el tintorell, el buixol, el lliri de neu o el marxívol. Les fagedes de Santa Fe són les més conegudes del parc. El faig presenta un eficient disseny

morfològic orientat a maximitzar l'aprofitament dels recursos naturals al seu abast, especialment l'aigua i la humitat que li són tan necessàries. La disposició de les branques, més aixecades a l'extrem que a la base, condueix l'aigua de forma centrípeta cap a un tronc d'escorça llisa que n'afavoreix l'escorriment cap a terra, on és absorbida per un sistema radical molt superficial protegit per una abundosa i humida fullaraca.

L'avetosa:

Al massís, els avets formen dos petits boscos: l'avetosa de Santa Fe i l'avetosa de coll Pregon, situada a l'obaga del Matagalls. També en podem trobar exemplars dispersos a les fagedes. Aquests són els boscos d'avets més meridionals de l'Europa occidental.

Les landes:

Es tracta d'una extensió àmplia dominada per formes arbustives, més o menys altes, que creix entre els 800 i els 1.600 metres. És una formació abundant al Montseny, especialment al pla de la Calma. La landa ocupa els terrenys que de forma natural corresponien als boscos i que han estat explotats tradicionalment per a la ramaderia i l'agricultura.

L'abandonament dels camps i les pastures ha permès el creixement de la landa com a pas previ a una hipotètica recolonització boscosa.

Al Montseny es poden definir tres tipus de landa: la de ginestell i falguera aquilina, la de falguera aquilina i la de bruguerola. Prop de Fontmartina, vora el corral d'en Rovira, hi predominen les landes de ginestell i falguera aquilina, amb un estrat arbustiu força dens d'entre 0,5-1,5 m d'altura, sovint amb un estrat herbaci bastant esclarissat.

La vegetació culminant:

A les carenes i als cims del parc es donen unes condicions meteorològiques dures que només hi permeten el creixement de prats alpins i de comunitats vegetals dominades per espècies herbàcies i per plantes arbustives baixes. Els forts vents, la neu i les baixes temperatures de l'hivern, fan de les parts més altes del massís un medi hostil que dificulta l'establiment d'espècies vegetals de més grandària. Tanmateix, la composició florística d'aquestes comunitats és diversa i aprofita amb eficiència el temps de bonança entre hivern i hivern.

La vegetació de les roques:

Els hàbitats rocallosos del Montseny, com ara els cingles, les tarteres o els esqueis, són espais amb poc sòl on difícilment poden arrelar els arbres i els arbusts. La vegetació més comú hi està representada pels líquens i per algunes herbes molt específiques d'aquest ambient, com ara l'herba de Sant Segimon, la d'en Minuart i l'orella d'ós. L'herba de Sant Segimon viu a les esclatxes de la roca i és un endemisme del Montseny.

La vegetació de ribera:

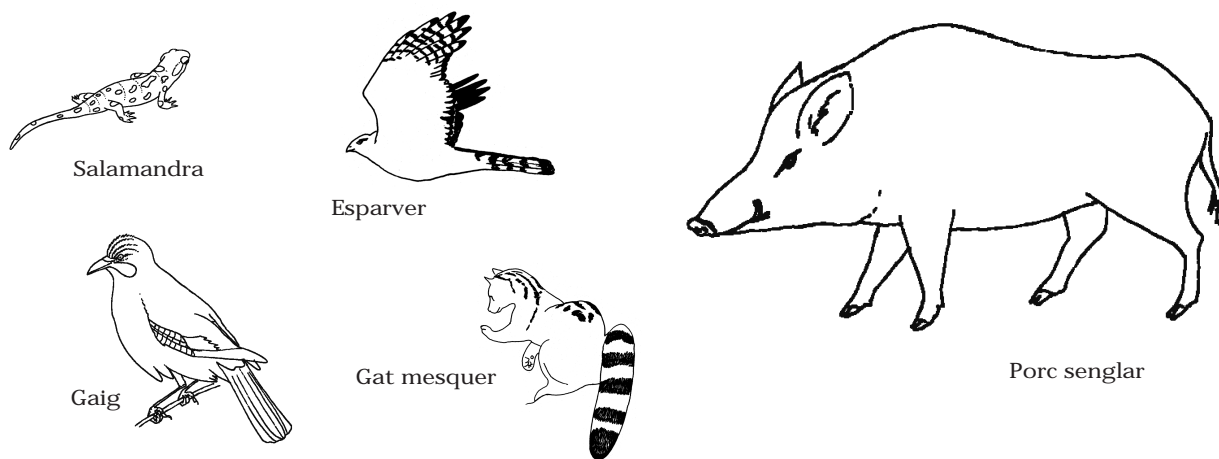
A les vores dels corrents d'aigua i a les fondalades humides creix una vegetació específica formada bàsicament per arbres caducifolis, amants de la humitat. Són d'una coloració tendra, més clara que la vegetació mediterrània que els envolta. Sovint, aquesta vegetació ressegueix en paral·lel la línia dels rius i els torrents. En aquest cas parlem de boscos de galeria o de ribera, constituïts per espècies com ara el vern, el pollancre, el freixe, el gatell, l'om i l'àlber. Cal destacar la presència al parc del llorer cirerer de Portugal, un petit arbre testimoni d'èpoques climàtiques geològiques pretèrites, més càlides.

6. La fauna

La rica varietat de paisatges i d'ambients ecològics del Parc Natural del Montseny fa que el poblament faunístic hi sigui divers i abundant. Així, els darrers recomptes han inventariat fins a 272 espècies de vertebrats*, entre les quals cal destacar-ne 28 de mamífers, 119 d'ocells, 13 de rèptils i 8 d'amfibis. I, encara que menys coneguda, també té una gran importància ecològica la fauna invertebrada.

En particular, cal destacar-n'hi el descobriment recent (2005) d'una nova espècie per a la ciència, un amfibi endèmic del massís que ha estat batejat amb el nom de tritó del Montseny (*Calotriton arnoldi*), un cop verificat mitjançant anàlisis genètiques que l'espècie era netament diferent del tritó pirinenc (*Euproctus asper*), amb el qual era fins ara identificat.

A les zones baixes del parc hi viuen els animals típics de l'àrea mediterrània com ara el senglar, la geneta, el tudó, el gaig, el tallarol capnegre, la serp verda i el llangardaix ocel·lat, mentre que a les àrees de clima atlàntic hi ha una presència més notòria d'espècies d'influència centreuropea, com per exemple el liró o rata esquiolera, el pinsà borroner, l'aligot vesper, la mallerenga d'aigua, la becada i la serp d'Esculapi. Cal destacar que per a moltes de les espècies de caràcter centreuropeu el Montseny és el límit sud de distribució a Europa. Aquest és el cas, per exemple, del reietó, un petit ocell comú als Pirineus, la granota roja, la vírbola o llangardaix verd i la mussaranya de muntanya.

Posters flora i fauna (1)

A les rieres i els torrents habiten tres espècies de peixos: el barb de muntanya, la bagra i la truita, que hi va ser introduïda. També hi viu el cranc de riu i diversos amfibis com ara la salamandra, el gripau comú, el tritó del Montseny, la granota roja i la serp d'aigua. De la mateixa manera, hi trobem també una fauna específica dels ambients rocosos.

A l'hivern també es detecten ocells migradors procedents dels nord i del centre d'Europa com ara el pardal d'ala blanca, la merla de pit blanc, la griva cerdana, el pinsà mec i el cercavores. El Montseny és un punt d'observació molt interessant de les rutes migratòries de les aus, situació afavorida per la situació de la serralada Litoral de la que forma part, paral·lela al mar.

* Per a un coneixement més concret sobre les espècies faunístiques del massís, es poden consultar la col·lecció de cartells de flora i fauna del Parc Natural del Montseny editada per la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona.

D'altra banda, no podem explicar la presència i distribució de la fauna actual del Montseny sense considerar l'activitat humana al llarg dels segles: la caça i la pesca, la ramaderia, l'agricultura i, en definitiva, la modificació del paisatge. Els límits entre els espais forestals i els conreus són especialment rics en fauna. Aquestes àrees són importants per a depredadors com ara l'àliga marcenca, l'aligot, la guilla o la serp verda perquè hi troben els elements bàsics de la seva alimentació. Actualment, la disminució de les activitats tradicionals ha comportat la reducció dels espais de conreu i una certa homogeneïtzació del paisatge. Amb l'augment de la superfície de bosc, algunes espècies s'han vist afavorides, com ara el senglar, actualment molt abundant, però d'altres han vist reduïts els seus hàbitats naturals, com ara la perdiu i la llebre.

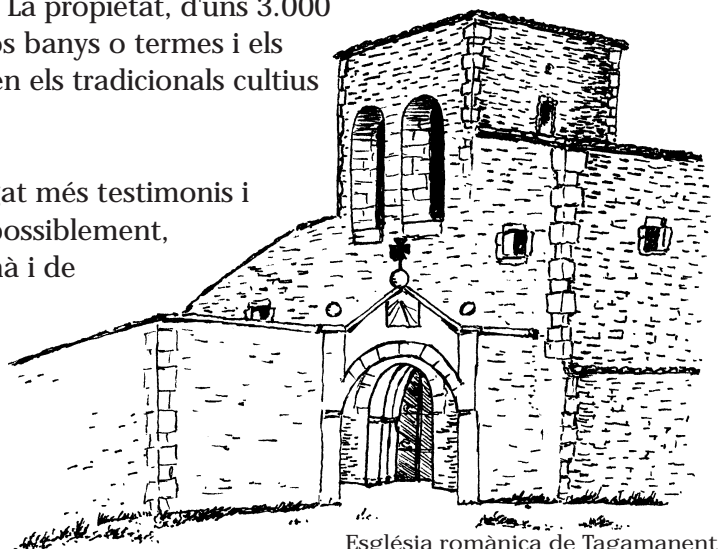
7. Els Montseny en la història

Les planes que envolten el massís, així com les valls baixes, han generat les restes arqueològiques més antigues de la muntanya. Encara que hi ha indicis de poblament des del paleolític, aquestes restes corresponen majoritàriament al final del període neolític. Així, diversos dòlmens que han estat trobats majoritàriament a la serra de l'Arca, entre Aiguafreda i el Brull, daten del final del neolític, al voltant del segon mil·lenni a.C. També s'hi han trobat destrals polides a les serres de Gaserans, Montsoriu i Sant Llop, i raspadors de sílex al turó de Santa Anna, prop de Breda.

Ja del temps dels ibers, la muralla del turó de Montgròs és el jaciment arqueològic més important del massís, que en aquella època se situava a cavall de dos importants poblacions indígenes iberes: la dels laietans i la dels ausetans. La muralla és una fortificació espectacular, construïda ara fa uns 2.500 anys, que tanca l'única entrada a un turó envoltat de cingles. El conjunt esdevenia així una fortificació esplèndida. Avui la muralla es troba en fase d'investigació arqueològica i restauració.

Els romans també van incloure el Montseny en la seva expansió colonitzadora arreu de la Mediterrània, i hi van conviure durant força temps amb la població ibèrica autòctona. Però, per instal·lar-s'hi van escollir les planes que envolten la muntanya, agrícolament més riques i properes a les vies de comunicació imperial, com ara la via Via Augusta, amb pas per Semproniana (Granollers) i Seterras (Hostalric), i la Via que anava d'Ausa (Vic) a la costa del Maresme per Praetoria (La Roca del Vallès). La principal vila romana del Montseny era la de can Terrés. Data
del segle I aC i explotava unes 30 hectàrees. La propietat, d'uns 3.000 metres quadrats, incloïa la casa, uns luxosos banys o termes i els camps de conreu al voltant, on es conreaven els tradicionals cultius mediterranis, els cereals, el vi i l'oli.

Tanmateix, l'època històrica que ens ha llegat més testimonis i que va presentar un major poblament és, possiblement, l'edat mitjana. Arran de l'ensorrament romà i de l'amenaça sarraïna, la població fugí de la plana i s'estableix al massís, sota la protecció dels castells. És en aquest temps que s'originen els primers nuclis habitats, constituïts per uns quants masos edificats al voltant d'alguna església o ermita. Els

Església romànica de Tagamanent

testimonis d'arquitectura religiosa al massís són abundants i pertanyen en la seva majoria a l'estil romànic, però també n'hi ha d'altres. La majoria de pobles i parròquies que avui coneixem ja apareixien en documents dels segles IX i X. Des del punt de vista arquitectònic, cal destacar els castells, com ara del de Montsoriu, i diverses construccions religioses, modestes però d'un alt valor patrimonial, com ara Santa Maria de Tagamanent, Sant Marçal i Santa Magdalena. Al seu costat trobem obres de major entitat, que corresponen als temps de recolonització de la plana. El monestir de Sant Salvador de Breda n'és el representat principal.

L'ocupació de les terres altes de la muntanya va ser més tardana. En efecte, és a partir del segle XVI, i amb l'objectiu d'aprofitar les pastures per al bestiar, que es comencen a edificar les clàssiques masies montsenyencques com ara el Bellver, el Bellit o l'Agustí. El nombre màxim de cases habitades per sobre dels 1.000 m té lloc l'any 1860, amb un total de 30 masies. La tipologia de masia del Montseny presenta tres modalitats de construcció. La masia amb teulada de dos vessants amb carener paral·lel a la façana és el considerat com a més primitiu. La més estesa és la de dues aigües amb el carener perpendicular a la façana. Finalment, el casalot amb teulada a quatre aigües correspon a residències més senyoriales, o a grans hisendes, normalment ubicades a la plana. El mas és la unitat de producció tradicional de la muntanya. La proximitat de sòls cultivables i pastures, la disposició de fonts de regadiu o un relleu favorable han afavorit aquest assentament dispers. El mas tradicional és una sistema autosuficient on conviuen la família, els conreus, els animals i el bosc.

En els darrers decennis, els nous hàbits de vida han desplaçat la població de la muntanya cap a la plana, i alguns dels municipis montsenyencs han vist reduït el seu cens a la meitat, mentre que els nuclis de població situats a la part baixa, ben comunicats, l'han duplicat. Aquest darrer és el cas de municipis com ara Breda, Aiguafreda i la Garriga. Avui, els municipis del Montseny apleguen més de 45.000 habitants, mentre que dins del parc natural viuen unes 1.000 persones.

8. L'activitat humana tradicional

De sempre, els montsenyencs han sabut aprofitar de forma racional els recursos que els ha ofert el massís. Les activitats forestals, ramaderes i agrícoles han estat les ocupacions tradicionals al Montseny fins a mitjan segle XX.

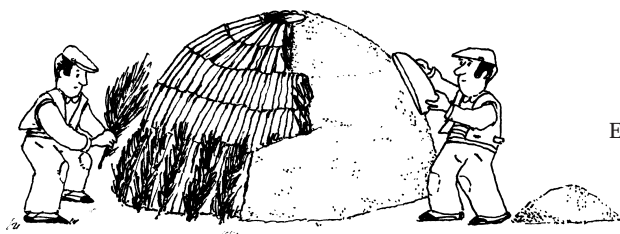
Les planes i el fons de les valls han estat el suport d'una activitat agrícola basada en el conreu de cereals, patates, llegums i farratges. Avui dia aquesta activitat està en franca regressió. Amb tot, han aparegut noves modalitats de cultiu. Així, per exemple, a la vall d'Arbúcies s'ha generalitzat el conreu de l'avet de Nadal (*Abies masjoannis* i altres), una activitat que s'ha estès des de les veïnes Guilleries i, en concret, des de la població d'Espinelves.

Pel que fa referència a la ramaderia, les pastures de la Calma i dels vessants del Matagalls i del turó de l'Home permeten alimentar un bon nombre de caps de bestiar, sobretot d'ovelles. Les vaques també han estat un recurs tradicional, però actualment viuen tot l'any tancades a la cort o en estables a l'aire lliure.

Altres aprofitaments habituals havien estat els recursos minerals: pissarres, granits, sorres, gresos, calcàries i marbres, i també, molt de temps enrere, el ferro, el coure, la baritina i les amatistes. Capítol a banda mereix la indústria de l'aigua, avui en expansió. La creació de plantes embotelladores modernes ha potenciat aquesta activitat al Montseny, que avui és un dels principal proveïdors d'aigua mineral de tot l'Estat. De l'aigua del massís també han estat reconegudes les propietats medicinals, i la utilitat terapèutica, en els balnearis de La Garriga.

L'activitat boscana no ha arribat en cap moment a substituir l'agricultura i la ramaderia com a base econòmica, però ha suposat una font de recursos complementària per als montsenyencs. Freqüentment, els bosquerols eren gent humil, vinguda dels pobles dels voltants, llogats pels propietaris forestals. Altres vegades els propis pagesos aprofitaven un forat en les tasques agrícoles per aconseguir un ingrés complementari. La fusta, la llenya, el suro, les perxes de castanyer, les soques de bruc, la caça, els cargols, els fruits silvestres o les herbes medicinals eren alguns dels productes més habituals. D'entre tots, però, el carbó vegetal, obtingut a partir de l'alzina, però també d'altres espècies, era potser el més característic. També mereix una menció especial el fenomen dels pous de glaç, estructures que mantenien l'aigua en estat sòlid quan les temperatures ja s'havien elevat molts graus per sobre del zero. El gel del Montseny arribava a Barcelona i a les viles costaneres, per a ús de metges i farmacèutics i per conservar el peix.

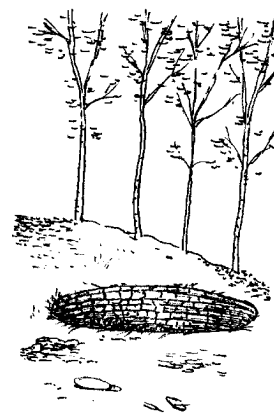
Les activitats del sector terciari, especialment les relacionades amb la restauració i el turisme són avui els recursos bàsics de la gent del Montseny. Milers de turistes visiten cada any el parc atrets pel seu paisatge natural o pel patrimoni arquitectònic i cultural.

El carboneig

Extracció de suro

Pou de glaç

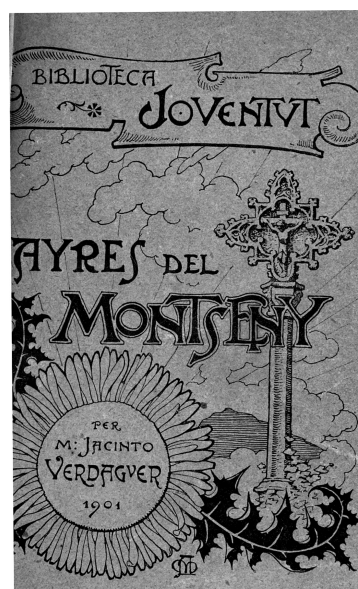
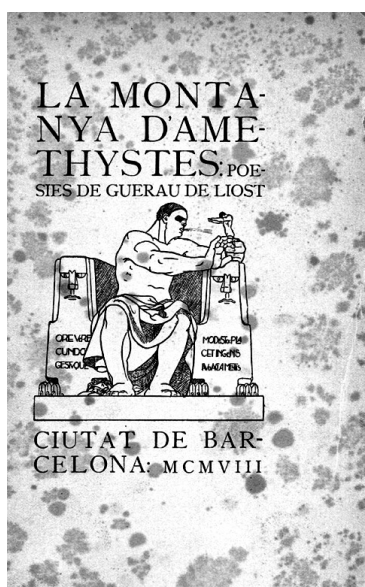
9. El Montseny vist pels artistes i els científics

El Montseny, que presentava una demografia baixa i estava allunyat dels grans centres de població, va tenir durant segles una relació escassa amb el món. Però cap a mitjan segle XIX el massís comença a participar dels avenços en l'àmbit de les comunicacions. Hi van arribar el tren i els cotxes de línia, i amb ells molta gent que va descobrir el valor de la muntanya, del seu paisatge i de la seva cultura. Sovint es tractava d'escriptors, excursionistes, investigadors i pintors que van començar a prendre el massís com a centre de la seva activitat.

En el camp de la cultura, els escriptors van ser els grans agents de difusió del massís del Montseny entre el gran públic. Tot i que les figures literàries que hi van intervenir són molt nombroses, destaca per la seva qualitat i implicació la de Jaume Bofill i Mates, conegut com Guerau de Liost, que va immortalitzar la muntanya en llibres com ara *La muntanya d'ametistes* (1908). A l'obra ens presenta una visió complexa i profunda de la muntanya, tant dels homes, els llocs i els mites, com dels seus paisatges naturals. El massís va ser el centre temàtic de l'obra de Guerau de Liost que, encara avui, n'és la màxima referència literària. També es poden destacar noms de la categoria de Jacint Verdaguer, Víctor Balaguer, Josep Pijoan, Josep Carner o Josep Maria de Sagarra.

Els paisatges del Montseny, certament exòtics en un clima mediterrani com és el nostre, van ser un dels principals motius d'inspiració dels artistes plàstics que van descobrir el Montseny al final del segle XIX. Entre molts d'altres, el pintor Josep Aragay, nascut el 1889, té un museu dedicat a Breda. Molts altres pintors i cartellistes van dedicar la seva feina al Montseny.

Els associats de diverses entitats excursionistes com ara l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, l'ACEC, i posteriorment del Centre Excursionista de Catalunya, el CEC, van tenir en el tombant dels segles XIX al XX, un camp preferent d'estudi al Montseny, al qual es van incorporar molts científics de primera talla, com ara el botànic Pius Font i Quer, el meteoròleg Eduard Fontserè, impulsor de l'observatori del turó de l'Home, i diversos zoològs i geòlegs. De passada, aquestes entitats excursionistes també hi van promoure l'excursionisme i, fins i tot l'esquí i les carreres de trineus.

10. L'ús públic del parc

El Parc Natural del Montseny és un dels espais més visitats del país. Els darrers estudis de freqüentació estimen en més de 600.000 els visitants anuals del parc, que s'hi apropen per gaudir de la natura o amb finalitats educatives, de recerca, esportives o culturals.

Els gestors dels parcs naturals treballen per assolir l'equilibri entre el control de les activitats que s'hi desenvolupen i l'oferta dels serveis que ha de mantenir un espai natural en l'actualitat. D'aquesta manera s'acompleixen els objectius principals del parc, consistents a harmonitzar l'ús cultural, social i econòmic del territori amb el manteniment dels valors paisatgístics i dels processos ecològics.

Així doncs, el parc ha desenvolupat diversos equipaments i programes destinats a articular les funcions següents:

- L'acollida de visitants, la informació i la comunicació.
- El desenvolupament de l'educació ambiental.
- El manteniment de la recerca científica.
- El foment de les activitats de lleure i de coneixement de l'espai.

La informació i la comunicació constitueixen un factor bàsic per canalitzar les actituds dels usuaris del parc. Els diferents tipus d'equipaments que trobem al parc aconsegueixen aquesta funció informativa. En destaquen els centres d'informació (Can Casades, Arbúcies, Fogars de Montclús, Sant Esteve de Palautordera, Rectoria del Brull i poble del Montseny), atesos per personal informador i equipats amb exposicions, audiovisuals de gran format i venda de publicacions: llibres, tríptics, cartells, plànols excursionistes, itineraris senyalitzats i monografies. Cal assenyalar, a més, l'existència de punts d'informació interactius, pantalles tàctils que permeten dissenyar una ruta a peu, escollir un allotjament, conèixer la fauna d'un ecosistema, o descobrir el patrimoni històric del parc. Al seu torn, els tres audiovisuals multimèdia situats respectivament a Can Casades, a la Costa del Montseny i a Arbúcies són una molt bona presentació dels paisatges, de la història i de les llegendes i la mitologia del Montseny. Finalment, dir que els caps de setmana i els festius, que és quan la muntanya rep més visitants, s'hi duu a terme un Pla d'informació amb un seguit d'informadors fixos i mòbils, situats als principals punts d'entrada i en els indrets de més afluència, que reforcen les tasques que desenvolupen el personal del parc i els guardes. El parc disposa també de diverses àrees d'esplai i zones d'aparcament, i estableixen col·laboracions amb serveis de guies.

Pel que fa a l'educació ambiental, milers d'alumnes han passat pel Montseny per desenvolupar-hi activitats i seguir itineraris. Molts d'ells ho han fet, justament, dins la campanya "Coneguem els nostres parcs", que l'Àrea d'Espais Naturals porta a terme des del 1982. També cal esmentar que l'Escola de la Natura Can Lleonart, a la vall de Santa Fe, va ser el primer equipament d'educació ambiental de l'Estat espanyol. S'hi pot visitar una exposició permanent sobre la fageda i realitzar itineraris guiats i diverses activitats de coneixement del medi. Al parc natural trobem també diferents serveis educatius per a adults, com ara els cursos de caps de setmana i els itineraris guiats.

Actualment, el Montseny compta amb més de trenta equipaments, públics i privats, dedicats a l'educació ambiental.

Respecte de l'activitat de recerca a l'espai, cal dir que en els darrers trenta anys han proliferat els estudis montsenyencs, tant els de caire social i geogràfic, com els científics. El parc compta amb un Pla de seguiment dels paràmetres ecològics i socio-econòmics que estudia l'estat i l'evolució dels diferents sistemes naturals i humans. Per al seu desenvolupament, es compta amb la col·laboració de l'àmbit universitari, dels museus, dels centres de documentació i de grups de recerca locals. A més, des de 1986, i cada quatre anys, s'organitzen les Trobades d'estudiosos del Montseny, un fòrum on es troben els diferents investigadors i científics que realitzen treballs de recerca al massís. El parc disposa també d'un alberg per a investigadors, El Puig, prop de Sant Marçal. Per altra banda, i també en relació a l'activitat de recerca, el parc disposa de dos centres de documentació on s'apleguen totes les publicacions i la documentació gràfica i audiovisual referida al massís. Un està dedicat als aspectes naturalistes i es troba al Museu de Granollers-Ciències Naturals, ubicat a l'edifici modernista de la Tela. L'altre, destinat a les qüestions humanístiques, té la seu al Museu Etnològic del Montseny, la Gabella, a Arbúcies. Els seus catàlegs documentals es poden consultar a través d'Internet (www.diba.cat/parcsn/centresdoc).

Finalment, el parc ha configurat un seguit de programes i serveis singulars dedicats a facilitar al públic el coneixement i la freqüentació de l'espai. Així, el "Cercle d'Amics dels Parcs Naturals" és una entitat creada el 1995 amb el propòsit d'apropar els espais naturals als ciutadans. El Cercle organitza amb regularitat excursions guiades per als socis, conferències sobre temes d'interès naturalista o geogràfic i activitats per al col·lectiu de voluntaris, a més de publicar la revista semestral *Amics*. D'altra banda, un cop a l'any s'hi desenvolupa la campanya Viu el parc: tant a diferents localitats del massís com a l'interior del parc, se celebren activitats lúdiques i culturals de caràcter gratuït. Entre aquestes, cal assenyalar la "Gran festa del parc" i la "Nit al parc". Així mateix, la campanya compta amb un programa adreçat específicament als escolars dels municipis del parc.

El parc està gestionat per un equip de persones, el director, els tècnics (forestals, agrícoles, biòlegs, geògraf etc), els guardes, els informadors, els administratius i el personal de manteniment.

Els habitants del parc poden participar en la gestió a través dels Consells Coordinador i els Consells Consultius.

Per sensibilitzar a la població en la cura i la protecció de l'entorns cal desenvolupar una cultura de participació ciutadana que afavorirà el sentit de pertinença i de responsabilitat col·lectiva.

Cercle d'Amics
dels Parcs Naturals

11. Normes

- Hem d'anar molt en compte en respectar el medi, intentant deixar el mínim rastre possible del nostre pas per la zona. Cal recordar que les deixalles s'han de dipositar en els contenidors de recollida selectiva que hi ha dins el parc.

- La caça al Montseny és permesa, però està regulada per llei.

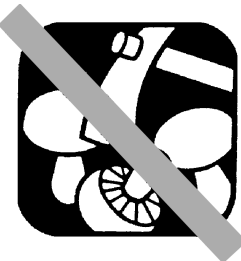
- Només es poden agafar les castanyes si es té l'autorització dels propietaris dels arbres.

- Recordeu que és expressament prohibit fer foc en tot el parc.

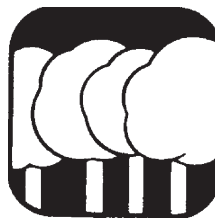
- El boix grèvol està protegit per la llei.

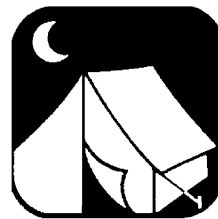
- Si colliu bolets, cal fer-ho amb cura, sense utilitzar eines que puguin malmetre el sòl del bosc.

- L'agricultura, la ramaderia i l'explotació forestal són el mitjà de vida d'una part dels habitants del Montseny. En la nostra estada al parc tenim l'obligació de respectar el seu treball.

- Les tales d'arbres i els aprofitaments forestals són regulades per la Llei Forestal de Catalunya i la normativa del parc.

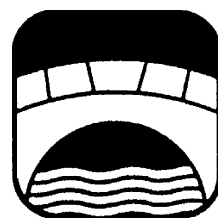
- Només es pot acampar dins les àrees destinades a aquest ús.

- L'accés rodat (en vehicle) també està regulat. No es pot circular fora de les carreteres i les pistes d'ús públic; respecteu els senyals.

- El Montseny és un indret idoni per a la pràctica esportiva. Recordeu que no us podeu desviar dels camins.

- La presència de l'home en el Montseny ha deixat tot un seguit de manifestacions al llarg del temps: ermites, esglésies, castells, masies i corrals, marges, pous de glaç, camins, etc. Tot això constitueix un patrimoni cultural de gran riquesa que cal conservar.